

*Ante Babić**

PRIKAZ OKRUGLOG STOLA *EKONOMIJE MODERNE* NA TEMU “10 GODINA ANTIINFLACIJSKOG PROGRAMA”

U petak, 3. listopada godine 2003. u Zagrebu, u 18 sati u prostorijama Matice Hrvatske, održan je okrugli stol stol Ekonomije moderne (udruge građana za promicanje suvremene ekonomske misli) na temu: “10 GODINA ANTIINFLACIJSKOG PROGRAMA”.

Povod organiziranja okruglog stola bilo je obilježavanje deset godina od poduzimanja Stabilizacijskog programa i stručna rasprava o samom programu i njegovim posljedicama. Naime, stabilizacijskim je programom (koji je često nazivan i “Valentićev program” prema predsjedniku hrvatske Vlade u to doba) započetim 4. listopada godine 1993., u jeku obrambenog rata uspješno srušena visoka inflacija u Hrvatskoj. Time je Hrvatska postigla i u tijeku proteklih deset godina održala najstabilniju i najnižu stopu inflacije i najstabilniji tečaj među svim tranzicijskim zemljama. Stabilnost tečaja i cijena zasnovane tim programom podržavale su sve dosadašnje Vlade usprkos ideološkim razlikama i razlikama u koncepcijama ekonomskih politika.

Antiinflacijske mjere bile su zamišljene kao prva faza ukupnog Stabilizacijskog programa. Druga i treća faza Stabilizacijskog programa - restrukturiranje i rast - iako predviđene, nisu se ostvarile ubrzo nakon antiinflacijskih mjera, a potom su i odgođene.

Kako je došlo do koncepta Stabilizacijskog programa? Na koje su poteškoće nailazili članovi tima? Kako je bilo osmišljavati i provoditi ekonomsku politiku godine 1993. u usporedbi s današnjim danima? Zašto nije došlo do ostvarivanja druge i treće faze Stabilizacijskog programa? O tim i drugim pitanjima, uvodna su izlaganja o vlastitom viđenju antiinflacijskog programa i deset godina proteklih

* A. Babić, dr. sc., viši znanstveni suradnik u Ekonomskom institutu Zagreb; tajnik udruge *Ekonomija moderna*.

nakon njegovog provođenja održali su članovi tima koji je osmislio program: mr. Velimir Šonje i mr. Borislav Škegro, a prof.dr. Mate Babić kao diskutant. Nakon uvodnih izlaganja, održana je i rasprava o samom programu i o njegovim posljedicama. U raspravi su govorili dr. Pero Jurković, Nikica Valentić, dr. Zvonimir Baletić i dr. Ante Čičin-Šain.

Taj okrugli stol bio je zamišljen kao proslava, a ne kao tek jedna od "obljetnica", stoga je obaranje inflacije i stabilnost cijena i tečaja važno dostignuće. Iako se mnogi ekonomisti danas spore o "blagotvornosti", odnosno o štetnosti niske ili umjerene inflacije, postoji konsenzus o štetnim posljedicama visoke inflacije. Osim redistributivnih efekata inflacije od vjerovnika prema dužnicima, odnosno od suficitarnih sektora prema deficitarnima, tu su još i:

- viši transakcijski troškovi i povećanje broja transakcija
- troškovi zbog smanjenja ekonomske efikasnosti zbog inflacijske nesigurnosti (inflacijska očekivanja mogu dovesti do viših realnih kamatnih stopa i snižavanja privredne aktivnosti i potrošačevog blagostanja)
- veće varijabilnosti realnog rasta (što može dovesti do ostvarivanja domaćeg proizvoda s obje strane potencijalnog, a to uzrokuje nepotpunu zaposlenost ili inflaciju, što smanjuje efikasnost u privredi i potrošačevo blagostanje)
- volatilnosti relativnih cijena (što može poremetiti odluke potrošača i proizvođača i dovesti do suboptimalnih odluka i ravnoteža u privredi)
- distorziji cjenovnog mehanizma i suboptimalnoj alokaciji resursa,
- skraćivanju horizonta planiranja i ugovora,
- porastu kratkoročnog investiranja u odnosu na dugoročno,
- smanjivanju vjerodostojnosti svih vladinih ekonomskih programa,
- pogoršanju distribucije dohotka i bogatstva,
- pogoršanju konkurentnosti zemlje na svjetskim tržištima,
- pogoršanju ugleda zemlje na svjetskim tržištima kapitala, i mnoge druge.

Obaranje inflacije i stabilnost cijena i tečaja zapravo je jedini dio mjera makroekonomske politike koje su dobro funkcionirale u proteklih deset godina i koje Hrvatsku drže u priključnom vagonu prema razvijenim zemljama, a ne u grupi "zemalja u razvitku". Hrvatska je stoga s pravom dobivala mnoge pohvale od međunarodne zajednice upravo za taj segment makroekonomske politike u usporedbi sa drugim tranzicijskim zemljama. Hrvatskoj je zbog stabilnosti cijena i tečaja omogućen pristup na međunarodna financijska tržišta, što je uz potporu međunarodnih razvojnih institucija moglo dovesti do ubrzanog rasta i razvitka u proteklih deset godina.

Ovim okruglim stolom pokušano je zaključiti raspravu o tome je li Stabilizacijski program bio dobro osmišljen ili nije i je li se mogao postići brži razvitak uz višu (ali umjerenu inflaciju) a la Slovenija, kako to zagovaraju neki doajeni hrvatske ekonomske misli. Budući da se iz studija o ekonomskom rastu i razvitku vidi da je stabilnost cijena i tečaja preduvjet za razvitak, – nedvojbeno je da je Antiinflacijski dio (ili prva faza) Stabilizacijskog programa iz 1993. ostvario taj preduvjet. Druga, ali odvojena stvar jest jesmo li ispravno iskoristili proteklih deset godina za rast i razvitak. Gledajući unazad i promatrajući obilježja nediscipline sektora države i privrede u obliku državnog deficita i javnog duga i deficita u bilanci plaćanja i vanjskog duga, teško je vjerovati da bismo bili dovoljno disciplinirani za "Slovenski model" umjerene inflacije. Odabir nominalnog tečaja za "sidro" u Antiinflacijskom programu pokazao se kao pravi način za postizanje financijske discipline i "učvršćivanje" dotada "mekih budžetskih ograničenja" u sektoru države i čitavoj privredi.

Dalje, antiinflacijska postignuća Stabilizacijskog programa još će neko vrijeme biti s nama, sviđalo se to nekome ili ne, jer ni jedna buduća vlada ne bi smjela, ako ozbiljno želi priključenje Hrvatske EU i klubu razvijenih zemalja, narušiti postignuća ovoga programa. Naime, uz jačanje privrede da se može oduprijeti konkurenciji iz Europe (jedan od najvažnijih Kopenhaških kriterija za pridruživanje EU), implicitno se pretpostavlja da će Hrvatska raditi na ubrzanom dostizanju prosječne razine razvijenosti u EU. Da bi to mogla ostvariti u srednjem roku (od oko 5 godina), potrebne su joj investicije od 25% do 30% BDP-a. Uz nacionalnu štednju od oko 20% BDP (posljednjih godina) taj će se rast i razvitak morati (većim) dijelom financirati inozemnom štednjom. Razbuktavanje inflacije i/ili pojačana deprecijacija kune mogli bi lako odvratiti ionako rijetke strane investicije.